

Smerjane pri Grosupljem (smer = brin v Kranjski gori je smrinje — brinje!), torej ne Smerjene, kakor piše Catalogus Cleri za ljubljansko škofijo (1916, 121), ne Lipljene, marveč Lipljane. Dalje imamo pri Medvodah Goričane, to so prebivalci na Gorici itd. V roditelju pa prihaja -an zopet na dan, n. pr. Cerklje: iz Cerkljan, Dvorje: iz Dvorjan, Gorje: iz Gorjan itd. Ne da se tajiti, da te stare oblike že tudi izginjajo. Skušajmo ohraniti to častljivo starino!

Primeri: dolec (dol + ec = mali dol): Dolčane (na Koroškem); Mejreče (mej-rek-jane od medreka ali Mejreka, primeri Medvode na Gorenjskem), iz Mejreč, proti Mejrečam ali Merečam, kakor narod izgovarja. Mejreče torej ne bodo Mejrečje (Cat. Cleri 1916, 128); Senožeče na Notranjskem (senožet-jane); Laže pri Senožeah (laz-jane) Šembije pri Trnovem na Notranjskem (Šembid = Šentvid = sv. Vid, torej Šembid-jane). Prebivalci na Čelu, t. j. na gorskem robu, so Čeljane ali Čelje, proti Čeljam, torej napačno Cat. Cleri (l. c. 130): Čele in tedaj tudi ne Cvible (vas pri Trebnjem na Dolenjskem), marveč Cviblje (cviba = sviba = dren). Zapuže med Radovljico in Begunjami menda ne bodo Schnecken-dorf, kakor so Nemci krstili to vas, češ, da se koté za vasjo sami polži, marveč ime je izvedeno od besede polza f., to je kraj, kjer zemlja polzi, kjer se zemlja usaja, torej Zaplaz, kakor ga imamo pri Čatežu ob Zaplazu (za-polz-jane, Zapolže, Zapovže, Zapuže). Na Goriškem je vas Moša, iz Moše, v Moši; pri Smledniku so Moše, iz Mošan, v Mošah, in pri Radovljici so Mošnje, proti Mošnjam.

Josip Švigelj.

Drobiž.

Novejše napake slovenskega sloga.

Naš sedanji slog ni tako čist, kakor je bil za Levstika in njegovih učencev (nekako med l. 1858. in 1895.). Temu pa se ni čuditi, če pomislimo, kakšne spremembe so se godile v pismenem jeziku, odkar je nastopila moderna. Moderna je eterični pismeni jezik Levstikove šole zamenjala z živo, resnično govorico, v kateri je pa poleg lepih domačih posebnosti tudi nekaj tuje primesi. Tako se je zgodilo, da je marsikak pisatelj šel predaleč in je začel iz ljudske govorice na novo sprejemati stare germanizme, ki jih je naš pismeni jezik že pred 100 leti zavrgel. Poleg tega pa je nastopila še druga sprememba. Po francoskem zgledu je moderna po trópu ustvarila nov način izražanja, ki je imel za ves jezik velike posledice. Tu pa se je primerilo, da pisatelji v novi frazeologiji in v novem slogu niso ustvarili vsega po slovenskem prajeziku — kakor bi bili morali —, temveč so prevedli marsikaj dobesedno po francoščini ali nemščini, s čimer zopet ne moremo biti zadovoljni. Tako se je med mnogimi dobrimi tvorbami pojavilo tudi nekaj takih, ki jih s slovenskega stališča ne moremo odobravati.

Tako bi bilo želeli, da bi se odpravile med drugim sledeče tuje posebnosti:

I. Raba prislovnega določila načina. Po francoskem rabimo tak prislov v tožilniku ali semtertja v roditelju,

kar je zoper svojstvo slovanskih jezikov, ki ne trpe mrtvih delov v živem organizmu jezika. To rabo je uvedla moderna, najbrže Cankar, ki take oblike jako pogosto piše. Navedimo nekaj zgledov iz boljših pisateljev!

Iv. Cankar: Stal sem na hribu; ne stal, klečal sem na kolenih, pesti uprte v tla, glavo sklonjeno. Slovenskemu čutu se upira ne le tožilnik, temveč tudi pasivna oblika. Drug zgled: Tako sem nastopil to križevno pot: glavo pokonci, v solncu obraz. Ali: Ob zglavju je sedela soseda; zavita v dolgo ruto, v roki molitvenik in molek.

Župančič: In — obraz na tleh — sem čutil v srcu za nekrivdo kes (Samogovori, 43). In, batjuška, dekleta! Levico v škaf, desnico v pas, tako pod zoro pod večer tja v breg (Samog. 35). Brate moj, če se boš dolgo okleval, drugi bo, šopek za trakom, prepeval.

Sardenko, Šotor miru: Čez deželo šel je majnik, kito cvetja za klobukom (str. 5). Knjiško v roki — kakor vedno — čitala je v senčni uti (19). Šibko palico na rami, drobno knjiško na kolenih, čakal je (22). Matere na ustnih prošnjo, deca v licih radost žarno; a možje ob tesnem pasu meč in nož za pot nevarno (23) itd.

Lovrenčič: Pomlad je cvetela: solze v očeh sem jo gledal in težko misel v srcu (Očenaš).

Francosko rabo naj nam pojasni nekaj zgledov iz Izidorja Cankarja, Gruda umira: In v tej nevarni noči se je Mathurin, glavo težko od krvi, mučil s čolnom... (str. 183). V izvorniku čitamo dobesedno: Et dans cette nuit dangereuse, Mathurin, déjà en proie au mal qui le guettaît, la tête lourde de sang... Ali: Kadar se je na večer, srp obešen preko gole roke, oziral po redéh (129), izvornik: Quand, à la tombée du jour, la faucille pendue à son bras nu, il regardait les javelles itd.

Slovenski izražamo to z glavnimi stavki ali z deležnikom ali v kakem sklonu s predlogom. Nekaj zgledov!

1. V prirednih stavkih je n. pr. lepo prevel Izid. Cankar: Marie-Rose, les deux points sur les hanches, remuant sa petite tête...; slov. prevod: Marija-Roza si je uprla obe pesti v boke in je odkimavala s svojo drobno glavo (10). Enako: Il hésita un moment, les sourcils froncés, le regard attaché à terre; slov.: Stisnil je obrvi, uprl oči v tla in se za hip še obotavljal.

2. Z deležnikom je lepo prevel Cankar n. pr.: L'infirme buvait lentement, les yeux vagues devant lui, songeant peut-être à la chasse qu'il avait aimée, lui aussi — Pohabljenec je počasi pil in, motno strmeč predse, morda sanjal o lovu, ki ga je tudi on ljubil svoj čas (20). — Tako so pisali radi naši starejši pisatelji, n. pr.: Upal sem, da morda ravno »Zvona« glas vzdrami pesnika (S. Jenka), kateri je sedel kakor Ahilej pri šatorih, molčeč, križem roke držeč, in — tudi ne čisto brez grenkosti v junaškem serci (Stritar, Zvon I.). Komur

je pa deležnik zoprn, naj rabi stavek, kakor izraža n. pr. Kraigher v zadnjem Zvonu (1918, 3) isto predstavo: Mira stoji pri oknu. Roke ima na hrbtu prekrižane, ziblje se v bokih itd.

3. Rabiti smemo tudi kak sklon s predlogom, nikoli pa ne golega tožilnika ali roditelja. Dobro je n. pr. prevel Cankar: Le paysan se courba, et... ses bras relevés, sa tête enfoncée dans la moisson molle... = Kmet se je takoj sklonil in je... z dvignjenimi rokami, potopivši glavo v mehko listje, odšel po stezi (10). Neslovenski je roditelj brez predloga, n. pr.: La main commença un signe de croix, et l'homme s'abattit, la bouche encore ouverte. Cankar: Roka je poskusila napraviti križ in mož se je zgrudil odprtih ust (pravilno: z odprtimi usti!) ob deskah čolna (184). Tak stavek smo brali v zadnji številki Doma in Sveta (1917, 305) v Lovrenčičevi pesmi »Kreku«: Našli so ga mrtvega široko razpetih rok, visoko izbočenih prsi, v nebo strmečih oči (pravilno: z razpetimi rokami, z izbočenimi prsi itd.). Da so bili časih nemogoči stavki, kakor n. pr. stavek Iv. Cankarja: Ob zglavju je sedela sosedka, v roki molitvenik in molek, nam priča vsa starejša pisava; prim. Erjavčev stavek: Ko pogledam kvišku, vidim prijatelja pred sabo, z gorjačo v rokah in s torbico prek rame (Ena noč na Kumu).

Romanskega izvora so tudi napake, kakor: oko v oko, korak za korakom, roko v roki, ramo ob rami, bok ob boku in podobna rekla, ki se rabijo z neslovenskim tožilnikom.

Namesto oko v oko (prim. Finžgar, Naša kri, 72: Niso še potekle tri ure, kar sem govoril z njim oko v oko kot zdajle z Vami; Gregorčič: Le semkaj k meni sedi, oko v oko mi gleda) je slovenski iz oči v oči, prim. Pleteršnik: iz oči v oči pogledati, iz oči v oči povedati itd.

Namesto korak za korakom (prim. francosko: pas à pas, ital. passo a passo, odtod nem. Schritt für Schritt) je slovenski: korakoma, stopnjema, po stopnjah in podobno.

Rêkel, kakor roko v roki, ramo ob rami itd. pa doslovno ni mogoče prevesti, kakor noben jezik ne more vsake tuje fraze dobesedno izraziti; dovolj je, da se zadene pomen. Tako bi nam. roko v roki, ramo ob rami opisali: skupno, složno, v zvezi in pod.; n. pr.: Zavezniške čete so se skupno z nami borile. Časih je treba podobna rekla še drugače opisati. Cankar n. pr. prevaja dobesedno: Il étendit le bras, et, à tâtons, saisit l'arrière d'un bateau qu'il rangea bord à bord = Iztegnil je roke in otipal zadnji konec nekega čolna ter ga pritegnil, bok ob bok, k svojemu (str. 185, enako str. 118); bolje morda: v štric ali podobno. (Dalje.)

Dr. A. Breznik.

Filozof.

Nadporočnik dr. Skalat je došel šele včeraj na fronto, zato je gospode poznal še komaj po imenu. Sicer pa se ž njim tudi nihče ni posebno pečal: v prostih urah jih je sedela večina pri dolgi mizi in so s stotnikom na čelu v štirih, petih gručah kvartali, dvoje, troje jih je stalo vedno pred zemljevidi na stenah in ugibalo položaj, še drugi so pisali pisma ali čitali.

Ravno je bil tudi on z drobno pisavo izpolnil vojno dopisnico in že hotel stopiti k mlademu poročniku ob steni, ko so se vrata odprla in se je prikazal med njimi visok, silno bradat nadporočnik z lovsko torbo čez rame in karabinko v roki.

Kakor bi počilo, se je razlegel en sam smeh po sobi.

»O, Turba! Koliko si jih danes?«

»Samo dva,« je nevoljno zarenčal došlec. »Prehladno je menda, pa jim ne diši iz brlogov.«

Medtem je obesil torbo in puško na klin in sedel zraven Skalata.

»Kaj si bil na lovu?« ga je vprašal ta nekoliko začuden.

»Bil!«

»Pa kako? Saj ni divjačine.«

»Oho, pa še koliko! Nekaj zajcev, še največ pa severnih medvedov!«

»A ti misliš one tam?« se je nasmehnil Skalat. »Toda čemu potem torba?«

»Turba pravi, da radi 'stila'. Radi 'iluzije' tako-rekoč!« je z glasnim smehom pojasnil debel poročnik, ki je na nasprotni strani stojé igral šah.

»Tako je!« je modro potrdil Turba. »Iluzija — to je pravi izraz! Brez torbe in z navadno vojaško puško bi imel občutek, bi se mi zdelo, da takorekoč ubijam. Čim pa začutim to zvesto malho, dar moje matere, čez rame in v roki to staro cev, podedovano še po rajnkem očetu, sem lovec in nič drugega — lovec, kakor sem bil že najmanj petnajst let sem redno vsako nedeljo popoldne. Ampak zaradi tega me ne smeš imeti za nedeljskega lovca, novi prijatelj: čez teden le utegnili nisem; a kar mi pride pod oko, je prav gotovo moje, celo veverica.«

»To vse razumem,« se je nasmehnil Skalat z nasmehom človeka, ki še ni prav vajen teh stvari. »Toda tega ne razumem, da ti je to kaka posebna, rekel bi nedeljska zabava. To delaš tu vendar lahko vsak dan.«

»Kaj? Tega res ne razumeš?« se je delal oni, tembolj poudarjajoč začudenje, ker je opazil, da ga zdaj poslušata tudi že nekaj sosedov. »Kako bi ti razložil, duša nedolžna? Recimo, da bi ne nosil puške samo lovec, nego tudi zajci, srne in divje koze ter bi moral biti vedno pripravljen, da ti prifrči krogla mimo ušes, pa bi se moral z vso opreznostjo plaziti od drevesa do grma — to bi bil potem — razumeš — boj in ne več lov. Tako je tudi tu ves teden. Ob nedeljah popoldne pa se je med nami in sovražniki udomačila že takorekoč stalna navada, da si molčé dovoljujemo nekako premirje: takrat — od kakih dveh do šestih popoldne — moreš skoro brez skrbi malo iz luknje po krompir na bližnjo njivo ali celo samo takorekoč malo na spregled. Jako žal bi mi bilo, radi nas samih seveda, če bi bil ravno jaz kriv, da bi se ta lepi običaj zopet izgubil. Toda v tem tiči tudi glavni čar mojih lovskih pohodov: priplaziti se moreš ne samo izven naših vrst, nego takorekoč naravnost mednje, da ti vragi še niti ne sumijo, ali ni prišla krogla od te strani. In zato tudi, če je le mogoče, pogodim rajši oficirja, ne glede na to, da je zanj patrone malo manj škoda. Tako opažam vedno isto: ko se je predmet moje posebne pozornosti zvrnil — da jo ima ravno v sredi glave, jamčim z vso svojo lovsko častjo — in sem jaz tudi že za petim, šestim drevesom ali grmom, tedaj pogledajo oni tam sicer najprej sem čez; potem pa jih zmeša dim moje puške,

prav nič voljan. Zirkelbach pa se ni dal vgnati v kozji rog, nego vdaril je na drugo struno. Oj, bežite! Kaj je kacemu Aškercu za jeden verz ali dva? Kaj tacega dela težkoče drugim umrljivim ljudem, ne pa Vam! To je pomagalo. Človek ni vedno razpoložen! Pa bodi! Sedite! odvrne Aškerc, vzame list papirja, napiše gorenje geslo in podavši je Zirkelbachu še pristavi: Tu imate! Če hočete, uporabite, ako ne, tudi dobro! Zbogom!

Karakteristično je, da se društvo nikoli ni posluževalo novega gesla, nego ostalo pri svojem starem.

Harambaša.

Drobiž.

Novjše napake slovenskega sloga.

Raba prostega prislova se je kakor v nemščini tako zadnja leta tudi v slovenščini jako razširila. Navedimo nekaj zgledov!

Cankar, Podobe iz sanj: Ali nekoč pride ura — ne pobliskoma, kakor razsvetljenje iz nebes, temveč počasi, korak za korakom, noč do noči (bolje: korakoma, od noči do noči), motna, nema slutnja, ki se neslišno plazi v dušo (4). — Z očmi, odprtimi nastezaj, sem hotel odstreti mrak do kraja; ali kraja ni bilo — seženj za sežnjem (bolje: na vsak seženj) se je udiral mrak sam vase brez konca (86). Kurent: Stopali so zvrstoma, par za parom (bolje: sparoma, ali: v parih), lesen križ se je majal pred njimi (65). Tesno objeta sta ležala v črni mlaki, glavo ob glavi, roko v roki (40). V »Podobah iz sanj« je isto predstavo bolje izrazil: Stara dva sta sedela globoko sključena, tesno drug ob drugem in sta se držala za roke, kakor že dolgo ne poprej (29).

Kraigher, Ljubljanski zvon 1917: Noge ima koleno čez koleno (65). Lepo slovenski je izrazil isto predstavo Cankar: Za mizo je sedel, koleno je položil čez koleno ter je zagodel (Kurent, 59).

P. Flerè, Junaki ob Soči: Mož proti možu se je razvilo strahovito klanje (slov. bi bilo: od moža do moža, ali: med možmi se je razvilo, ali še bolje: posamezni možje so se med seboj strahovito klali).

Časih rabijo prislovno določilo načina v imenovalniku, kar ni nič bolj slovensko. Prim. Cankar, Podobe iz sanj: Beli obrazi nagnjeni, svetle oči uprtev zemljo, roke plavaje razprostrate, kakor za sprejem in objem, tako so hitele (zvezde), tako so se bližale; in tisočkrat tisoč jih je bilo, vrsta za vrsto, sijaj in lepota in milost brez kraja (148).

Romanskih prislovov bi ne smeli rabiti, ker se z njimi ubija slovenski stavek. V pravem slovenskem stavku morajo biti vsi členi med seboj organsko zvezani — to je še prvotna moč jezika! —, v francoskem stavku pa je zveza med njimi že pretrgana in se zato nekateri členi čisto mehnično naslanjajo drug na drugega. Posebno zrahljan je ustroj zloženega stavka, zato je tudi besedni red čisto lesen, dočim je pri nas še organski, t. j. tak, kakor ga zahteva zmisel stavka.

Po tujem načinu pa tvorimo zadnja leta nele prislovna določila načina, temveč sploh vse prislovne odvisnike.

II. **Prislovni odvisni stavki.** Po romanskem načinu stoji namesto celega stavka samo trpni deležnik, samostalnik ali pridevnik. Poglejmo nekaj pisateljev!

Kraigher, Ljublj. zvon 1917: Sam čmeren samotar, nezadovoljen z vso okolico, je zahteval, da postane tudi ona čmerna samotarka (11). Slovenski bi bilo: Bil je sam čmeren samotar in je zahteval, ali: ker je bil... — Komaj dvajsetleten, je resen in zamišljen (451); slov. bolje: komaj je bil star 20 let, pa je bil že resen, ali: dasi je imel šele 20 let. — Oba živahna in ognjevitata, skoraj vedno dobre volje, pripravljena za šegavost in norčije, sta bila v družbi po navadi enih misli in želja. Tvorila sta levo krilo, zavzeta zmirom za najskrajnejše (bolje: Tvorila sta... in se zavzemala; trpna oblika ni slovenska!), brez vseh ozirov na predpise in predsodke, na vsakdanjost in navade. Oba kristalno čistih duš, brez vse hinavščine in sebičnosti, nista mogla razumeti, zakaj se itd. (341). — Prepirljiv in strašno občutljiv se je znal za kako malenkost po cele mesece kujati (345). Bolje morda: Bil je prepirljiv in tako občutljiv, da se je po cele mesece kujal. — Časih je ves ustroj francoski in bi bilo treba stavek popolnoma preurediti, n. pr. Tomo skoči naglo na noge in se ozre po vrtu, malo jezen nase, da se vdaja sanjam, zmirom zopet sanjam (8). Ali: Rad nerad (bolje: dasi nerad) — vdati se je moral (bolje: se je moral vdati) z lepa. Preklinjal je in se jezil, ko se je dolgočasil brez prave družbe, ves nestrpen in nepotrpežljiv, na milost in nemilost prepuščen razdraženosti svojih živcev (11). Ali: Matí ga gleda z vdanimi in tolažečimi očmi, naslonjena na komolce, brado na sklenjenih rokah (5). Ali: Nadporočnik Javornik stoji še vedno, kjer je stal, napol zakrit od množice, pogled uprt v Miro, srepo, prodirljivo, hipnotizujoče (1918, 91). Poslednji stavek bi se tudi francoski ne mogel bolje glasiti! Take stavke bi bilo treba drugače porazdeliti!

Pregelj, Dom in Svet, 1918: V kmetsko blago napravljeno, jo je krila vendarle obleka rahleje nego navadne seljanke (34). Bolje: Dasi je bila v kmetsko blago napravljena, ali še bolj slov.: dasi je nosila kmetsko blago. — Svojih petdeset let star (bolje: Star je bil 50 let in je...; brez »svojih«, kar je francosko-nemško!), je bil prikazen sredi med kmetom in gospodom (35).

Zorè, Življenje svetnikov: Rojen v Aleksandriji je prodajal (sv. Makarij) v svoji mladosti slaščice po aleksandrijskih ulicah (19). Konstrukcija je romanska, po francoskem pišejo tudi že Nemci, n. pr. Kralík, am 1. Oktober 1852 geboren, ist väterlicher- und mütterlicherseits bajuvarischen Stammes. Der Vater war ein Böhmerwälder. Gefördert durch fachliche Tüchtigkeit und verwandschaftliche Beziehungen zu den Pionieren des Böhmerwaldes aus der Familie Meyr, war Kraliks Vater Besitzer mehrerer Glasfabriken geworden (Allgem. Literaturblatt, 1918, 3). Slov. se izraža s celim stavkom, n. pr. Rodil se je v Aleksandriji. V mladosti je prodajal itd., ali: Rodil se je... in je. — Bogata, plemenita, nenavadno lepa, je še čisto mlada dobila ženina (32); bolje: Bila je bogata... in je. — Edini

sin odličnega senatorja, je Fulgencij zgodaj izgubil svojega očeta (14). — Bil je (sv. Odilo) sin plemenitih starišev, rojen l. 962. Še otrok (bolje: ko je bil še otrok), je tako hudo zbolel, da so mu udje ohromeli. Star 29 let (bolje: ko je bil...), se je vsem odpovedal in stopil v samostan (15). — Po veri pogan, po stanu visok državni uradnik, je bil Gregorij tako srečen, da je dobil v zakon vzgledno krščansko ženo Nono (13). Tu bi kazalo stavke deliti, ker tudi po zmislu ne spadajo skupaj. — Moder svetovalec najvišjim, je bil svetnik pravi oče najnižjim (16); bolje: ni bil samo moder svetovalec..., ampak tudi..., ali podobno. — Komaj rojen, je bil že sirota (54); bolje: komaj se je rodil, je bil že sirota.

Vladimir Levstik, Lj. zvon 1918: Vzgojena v pokorščini in strahu božjem, se ni uprla volji roditeljev; neizkušena je postala čez noč mučenica (181). Ko stopi na prag, razoglava, moško palico v roki, samolastno iskro v sivih očeh, glavo pokonci, levo pest uprto v bok, se ji njenih pet križev prav nič ne pozna (180). Mislila bi na drugo možitev; ali kje najde petičnika, vdova na zavoženi kmetiji? (182; stavek je čisto po francosko presekan, slov. bi bilo n. pr. ali kje najde vdova na zavoženi kmetiji petičnika?). — Širok pas od spreminjaste žide, sega Kastelčevo (posestvo) čez vso dolino (185; slov.: Kakor širok pas...). Še majhnim jim je namenila učenja, kolikor jih zdrže dohodki (186; bolje: Še majhnim je namenila, ali: Še ko so bili majhni, ali podobno). — Časih so celi odstavki francoski, n. pr.: koleselj stoji zaprežen, mladim gospodom naproti; vdova komandira po dvorišču, v desni palico, levo uprto v močni bok; Jernejec se preklada na kozlu. Takrat — kolesa za ovinikom; vrisk razpara julijsko soparico, jasen in prešeren, da Kastelka zdajci nastavi uho: tako vriska le Joža, še on ne vsak dan (187) itd.

Značilen zgled francoske rabe imamo n. pr. v temle Flaubertovem stavku: *Bel homme, hâbleur, faisant sonner haut ses éperons, portant des favoris rejoints aux moustaches, les doigts toujours garnis de bagues et habillé de couleurs voyantes, il avait l'aspect d'un brave, avec l'entraîn facile d'un commis voyageur. Une fois marié, il vécut deux ou trois ans sur la fortune de sa femme, dinant bien, se levant tard, fumant dans de grandes pipes en porcelaine, ne rentrant le soir qu'après le spectacle et fréquentant les cafés.* Vl. Levstik je porazdelil stavek takole: Bil je lep mož in velik bahač; glasno je rožljajal z ostrogami ter nosil zalisce, ki so segali do brkov, prste zmerom polne prstanov in obleko v živih barvah; z eno besedo, vojščak z lahkotno spretnostjo trgovskega potnika. (Po besedi: Lep mož, bahač, glasno rožljajajoč z ostrogami, noseč zalisce, prsti obloženi s prstani in oblečen v žive barve, je bil [njegov oče] po zunanje kakor trgovski potnik.) Po svoji poroki je živel par let ob ženinem premoženju, jedel dobro, vstajal pozno, pušil iz velikih porcelanastih pip, vračal se zvečer šele po gledišču in hodil pridno v kavarne. (Dobesedno: Enkrat oženjen, je živel... ob premoženju, gosteč se dobro, vstaja je pozno itd.)

Lahko pa se take tuje posebnosti še na druge načine opišejo. Tako se je n. pr. Iz. Cankar ognil trpnim deležnikom na sledeč način. Izvirnik ima: *Chargée du ménage, prise par les mille soins d'une ferme, elle ne voyait guère André qu'aux heures des repas.* Prevod: Z gospodinjstvom je imela toliko posla (po besedi: z gospodinjstvom zaposlena), s kmetijo tisoč skrbi (tu se je deležnika ognil), tako da je videla Andreja le pri južini (Gruša umira, 106). — *Celui-ci se leva, emporté par la passion;* slov.: Ta je vstal in vzkipeł (112). — Golemu pridevniku se je ognil n. pr. takole: *L'infirme, incapable de répondre autre chose que des mots... balbutia.* Slov.: Pohabljenec, ki je mogel (po besedi: nezmožen, da bi odgovoril kaj drugega nego...) odgovoriti samo z besedami..., je zamrmral (99).

Pravilno pa se rabijo trpni deležniki, pridevniki itd., kadar tvorijo povedkovo določilo, n. pr.: V take misli zatopljen sem hodil danes po mestu. — Ves premočen sem prisopihal v Sevnico. — Premagan pri bohinjskem sam jezéri — Stoji, naslonjen na svoj meč krvavi. — Bolehen, trhel na telesu, a bistrega uma je šel Krek na jug med svoje brate umirat. V teh in takih primerih so deležniki in pridevniki povedni imenovalniki, t. j. določila, ki pojasnjujejo povedek, ne pa skrajšani prislovni odvisniki, ki so romanska posebnost in se jih moramo ogibati.

(Dalje.)

Dr. A. Breznik.

Rdeče vrste.

Narodova moč je v slogi in ljubezni njegovih sinov. Ta izrek je star in ne zdi se mi nepotrebno, da ga še enkrat povem.

Če je treba plačati za slogo tudi visoko ceno, plačajte jo! Ni pa dovoljena vsaka cena, bratje, da vas sloga ne uniči. Misel kovarnica je hujša od vraga; bojte se je, bijte zoper njo!

Vsaka porojena misel, ki je nisem mogel razodeti, je padla v srce in me zapekla v svojem neporojenstvu. Mnogo jih je umrlo, druga za drugo, pod težo dni. Niti gomile jim nisem mogel postaviti v svoji duši.

Ljubezen! — Kadar so mi bile noči najtežje, sem sanjal o ljubezni. Kam ste izginile moje rane! Okrog bridkosti se je razrastla glorijska rož. Pravili so mi, da se v spanju smehljam...

L'herbe pousse moins vite aux pierres de la tombe
qu'un autre amour dans l'âme; et la larme qui tombe
n'est pas séchée encore que la bouche sourit
et qu'aux pages du coeur un autre nome s'écrit.

Gautier — Mignon (335).

(Manj hitro vzklije trava med kamenji na grobu kot druga ljubezen v duši; in solza, ki se potoči, se še ni posušila, ko se usta že smejejo in se napiše drugo ime na strani srca.)

Druga pesmica je vzeta, kot poroča g. župnik, iz Gautiera »Comédie de la mort«. Z drobnimi, bežnimi črkami Krekove pisave so napisane sledeče vrstice:

Barčica majhna, morje pa nezmerno!
V nebes nas meče razsrjeni val;
nebes pa divji v vodu nas treska,
jambor je zlomljen... Pokleknilo poleg njega!

Od nas do groba je komaj ped...
Morda že nočoj v bridko postelj
pod hladno odejo iz belih pen
pojdemo spat, v varstvu bliskov.

Rajski cvet, sveta Notre Dame,
tako dobra mornarjem v smrtni nevarnosti,
potolaži veter, utišaj val
in pripelji barčico našo v luko.

Dali ti bomo, če nas rešiš,
lepo krilo iz srebrnega popirja,
ovenčano svečo, štiri libre težko,
in tvojemu Jezuščku majhnega svetega Janeza.

I. Dolenc.

Popravek. Prijatelj me je opomnil na nekatere ne-
točnosti v spisu »Po gorah in cestah« (Dom in Svet 1917,
str. 309). Prtovč šteje sedem hiš, ne pet. Vas pod njim
se imenuje Podlonk, prebivalci Podlončani (ne: Pod-
lomk in Podlomčani). Reče se: na češnjici in ne: v č.
Na isti strani popravi v 26. vrsti na levi strani »bo« v
»bi« in v 1. vrsti na desni strani »že« v »še«. I. D.

Drobiž.

Novjše napake slovenskega sloğa.

III. **Raba predlogov »s (z)« in »od« pri trpnem de-
ležniku.** Često rabijo pisatelji goli rodilnik ali pa pred-
log od, kjer bi moral stati predlog s (z), ki znači
sredstvo. Naštejmo nekaj napačnih zgledov! Can-
kar: V daljni daljavi se je prikazalo nekaj silnega, od
svetle gloriije obžarjenega (Podobe iz sanj, 27). Obadva
mlada, od jutranjega solnca obžarjena (Lj. zv. 1910,
400). Zdi se mi, da bi bila njegova umetnost večja, od
cestnega praha in kavarnskega dima neoskrunjena
(ravnotam, 230). Kako blagi so ljudje, od solnca ob-
žarjeni in od dobrote božje (Lj. zv. 1911, 573). Golar:
Kakor bi bili zmerom osvetljeni od večerne zarje (Lj.
zv. 1912, 171). Grošelj: Srebrna kroglica žari pred
nama, osvetljena od solnčne luči (Lj. zv. 1910, 225).

Toda solnce, zarja, luč, gloriija... tu ni činitelj
osvetljenja, temveč le sredstvo, zato se ne more reči:
od solnca, zarje, luči osvetljen, temveč s solncem, zarjo,

lučjo... osvetljen. Če pogledaš v Pleteršnika, boš našel
pri besedi osvetliti pravilno zvezo: nit, osvetljena
z rdečo svetlobo. Zato razločuj: tisti, komur
dajo drugi podporo, je od njih (činitelj!) z denarjem
(sredstvo!) podpiran (glej neki tak primer pri L. Pin-
tarju v Lj. zv. 1907, 626). Seveda bi namesto od v tem
primeru rabili rajši predlog po (po njih podpiran),
kakor je prvi začel po svojstvu slovenskega jezika pi-
sati Matevž Ravnikar l. 1816. in se je v pisavi splošno
sprejelo.

V sedanji pisavi se zoper to veliko greši. Poglejmo
nekaj zgledov! Komatar, Zgodovina za 8. šolo,
str. 1.: Ljudje so se naseljevali na strmih gričih, obdanih
od vode, prav: obdanih z vodo. Pravilno rabo
najdeš že pri Prešernu: Bog sedi na svojem stoli, s celo
je častjo obdan, Neb. procesija; ali v Krstu: Tja na otok
z valovami obdani. Poglej še v Pleteršnika: z nasipom
obdati, s hudim obdan. Grošelj, Lj. zv. 1910: Tedaj
je morje, napojeno od (!) vednega dežja, prekoračilo
meje (227). Koralja se še koplje v valovih, razžarjenih
od južnega solnca (283). Ta nepregledno dolgi, od strmih
skal omejeni prepad (281). Pri Pleteršniku boš našel
sledeče soznačne izraze: z gozdi opasan; pod
besedo trnjiče: Men' je srce žalostno, S trnji-
čem ograjeno, narodna pesem. Pod besedo pe-
linec: S pelincem nasajeno, S trnjičem
ograjeno (srce), narodna pesem. Kaka plastika! Da
se navadimo slovenski misliti, si zapomnimo še sledeči
krepki stavek Levstikov: Zelo redko je z ljudmi
natreseno barje.

Te napake delajo pisatelji časih po franco-
skem zgledu. Na rovaš francoskega jezika je treba
deti napake zlasti pri Iv. Cankarju, Debeljaku in pri
prevajavcu Vl. Levstiku i. dr. V francoščini se rabi
namreč za naš od in s (z) predlog de, n. pr. marqué
de suif, slovenski: pokapan z lojem (ne pa,
kakor je prevel Iz. Cankar, Gruda umira, 35: star sod,
pokapan od loja, prim. tudi Pleteršnik: z voskom po-
kapan); encombré de barriques, slov.: zatlačen s
sodi, kakor je prav prevel Iz. Cankar; combler q. de
bienfaits, slov.: koga z dobrotami obsipati itd.

Še bolj napačen je goli rodilnik, n. pr.
Debevec: Tri četrti na sedem je bil ves parterre
zastavljen samega dijaštva (Vzori in boji, 279).
V pravem pomenu se rabi, n. pr. po Pleteršniku: sobo
s posteljami, pot z vozovi zastaviti, tedaj v prenesenem
pomenu: zastavljen s samim dijaštvom.
— Angleži poročajo, da je bil zrak v Armentieresu pre-
napolnjen nemškega plina (v listu »Slovincu«, pravilno:
prenapolnjen z nemškim plinom). Prosi Boga,
da te napolni sovraštva do greha (sem bral v nekem
novem molitveniku), prav: napolni s sovraštvom.

Nasproti pa pomni, da se rabi predlog od tedaj,
kadar znači vzrok. Zato loči to dvoje: obžarjen, osvet-
ljen... s čim (sredstvo!), toda: žareti, svetiti se... od
česa (vzrok!). Predlog od se rabi poleg trpne oblike
pri neprehajalnih in povratnih glagolih. Zapomnimo si
nekaj krepkih primerov: blešči se mi od zlata, od
solnca; obraz se sveti od veselja, medletí, mreti od
lakote; srce se topi od žalosti, omagujem od žeje, od
vročine; vrata so napeta od mokrote, viti se od bole-
čin, od pepela se lahko kaj vname, od strasti vnet, od
veselja se plakati, po meni je vse zagorelo od strahu;
usihati od žalosti, od togote itd. Razume se, da se more

rabiti poleg od tudi kak drug predlog, n. pr. medleti, kopneti po kom; veje se šibe pod težkim sadjem; zemlja se trese od groze, ali: v grozi; umrjem za lakoto itd. Našteli smo zaradi tega nekaj več zgledov, ker se v novejši pisavi toliko greši zoper to pravilo.

Novejši pisatelji so začeli rabiti namesto predlogov, ki bi morali značiti vzrok, goli rodilnik, kar je povsem krivo. Nekaj zgledov! Kraigher: Duša mu je bila tako prevzeta blaženosti in sreče, da... (Lj. zv. 1917, 396). Če pogledamo v Pleteršnika, bomo našli za ta preneseni izraz sledeči navadni pomen: prevzeti se od soli, von Salz durchdrungen werden; metafora se mora glasiti tedaj: od blaženosti in sreče prevzet. Debevec: Veselja prevzetemu se mi je v prsih utrjala beseda... (Vzori, 78); veselja prevzet kvišku plane (379). Prav za prav je v slovenščini (romanski) pasiv tu nepotreben in bi bilo bolje v aktivni obliki: veselje me prevzame, ali še bolje: od veselja se mu je utrjala beseda. — Enako: prešinjen nežne ljubezni do domače zgodovine (Slovan 1917, 270), ali: vsi časniki so prešinjeni zaupanja na zmagó («Slovenec», 7. maja 1918) itd. Raba trpne oblike je v takih primerih tuja; v slovenščini bi se reklo: zaupanje me navdaja; ogenj, svetloba, mraz, groza... prešine koga ali kaj. Tako pišejo dobri pisatelji, n. pr. Finžgar: Vojak se je ozrl, kot bi se prebudil iz dremavice, in veselje mu je prešinilo lice (Dom in Svet 1918, 3). Cankar: To brezštevilno množico je prešinil trepet (Podobe, 47), Krik neznane bolesti je presunil tišino (48). Kraigher: Misel je spretela dušo; smehljal je blisnil preko lica (Lj. zv. 1917, 343). — Sem spada tudi znani izraz: Potrtni neizmerne žalosti naznanjamo vsem prijateljem žalostno vest... Slov. bi bilo bolje: potrtni vsled, ali od žalosti; še bolje pa brez deležnika: v neizmerni žalosti naznanjamo, ali kako drugače.

Predlog so začeli opuščati menda iz strahu pred nemščino, ki rabi tu predlog *vor, von*, n. pr. *vor Hunger sterben, von etw. durchdrungen sein*. Toda ta strah je prazen, ker se rabi predlog tudi v drugih jezikih, prim. francoski *mourir de faim*. Pri nas pišejo goli rodilnik skoro vsi mlajši pisatelji razen Iv. Cankarja. Poglejmo, kako se je ta napaka razpasla!

Milčinski, Tolovaj Mataj: Mar tudi ti čuvaš tako imeniten zaklad, da ob njem pojemaš samega gladeža (18). Pri Pleteršniku bereš pravilno: od lakote pojemaš. Tresla se je mraza (44). Graščak se je tresel jeze in je rekel (67). Pleteršnik ima: od mraza, strahu se tresti. Drevo se šibi samih jabolok. Pravilno: se šibi od jabolok, ali: se šibi pod težkim sadjem. Dvorana se je kar bleščala zlata, srebra in zlahtnega kamenja (100; Pleteršnik: blešči se mi od solnca, Die Sonne blendet mich, Stritar: Človeku rado blešči se od zlata). In so se samega veselja jokali in smejali (89). Na str. 82. se je Milčinski sam pravilno izrazil: Od groze in žalosti, od jeze in zavisti je bridko zavekala. — Mnogo greši zoper to tudi Ant. Novačan, n. pr. Naša vas, I. del: Oče grdo gleda in pobeša sramote oči (24; prav: od sramote), Pepica je jokala veselja (39), Gašper pa je samega strahu ušel skozi okno (49). Matere zavisti vzdihujejo (84). Ko so travniki zevali žeje (124; Pleteršnik: zevati od žeje). Matí je zdrhtela jeze (153) itd. Pisateljem bi rekli z Novačanom

(str. 31.): »Ti, Janko, popij vso neumnost in vse male in velike tuje misli, ki so zablodile v našo domovino!« — Vl. Levstik: In zdi se, kakor bi vsak (voz) škripal obilja (Lj. zv. 1918, 180). In bi znorela osuplosti (ravnotam, 181). — Finžgar: Mrak se je delal, ko so Stiskarjevi otroci zavriskali veselja (Dom in Svet 1918, 2). Debevec: Da bi se bili kmalu snedli same ljubezni (Vzori, 385, iz ali: od ljubezni). Ali ne kipi Goethejev Prometej samega sovraštva proti Bogu? (360.) Pravilno bi bilo: sovraštvo kipi iz Prometeja, ali: v Prometeju kipi sovraštvo.

Pri neprehajalnih glagolih te vrste sem opazil, da se rabijo sem in tja prehajalno, n. pr. Cankar: Poleg kmetice je stalo dekletce, natanko materi podobno... v bistré oči, odsevajoče mladost in veselo moč (Podobe, 108). Kraigher: Oko, odsevajoče srečo in vdanost (Lj. zv. 1917, 8); blesk v očeh, odsevajoč dobroto in usmiljenje (ravnotam, 341). Glagol je neprehajalen, tedaj: sreča odseva (sije) iz oči, ali pa: oči sijajo od sreče; tako se rabi tudi v hrvaščini. — Pregelj: Ustnice so drhtele težko besedo, morda izpoved, morda kes. Ni je izrekla (Dom in Svet 1918, 62). Pri nas kakor tudi v hrvaščini pomeni drhteti = tresti se, hrv. drhtati, drhtjeti od straha, od zime, tedaj bi se moglo rabiti le: Ustnice so drhtele od težke besede.

(Dalje.)

Dr. A. Breznik.

Rdeče vrste.

Naša doba je porazdelila zasluge v predalčke. V zlate, srebrne, bronaste in železne predalčke, po velikosti in važnosti zaslug. Ta, ki ni v enem teh predalčkov, ve, kako ničeva je njegovo življenje. Ta, ki je umrl, ve, kako ničeva je bila njegova smrt. Doba razume važnost in pravičnost svojih dejanj.

Eno je hudo: imeti srce in ne smeti biti človek. Pa to ni najhujše. Največje zlo je, imenovati se človek in biti brez srca.

Najgrandioznejšega, besed, ki so kot zvok na srce in svetloba v oči, bič ne razume. Ljudje, v tem jeziku govoriti nam je dovoljeno.

Mož ženi: Jasno je samo eno, da ti zaupam za vsako ceno. Zaupam, ker si poštena, zaupam, če bi bila vlačuga. Moram ti zaupati, da stojim na nogah, da živim to življenje, da drži moja roka pero, te moja misel obiskuje... Zaupaj sebi! Jaz moram zaupati, moram, moram!...

Pisali so mi, da imam sina, ki mu rasteta moč in zdravje. Vsako samotno noč ponavljam te besede. In vendar se bojim. Moj tovariš je radosten, ko ima sina, ki je hrom na eno nogo.

Angela z mečem v roki sem videl naslikanega, pod njim mrliče. Moja fantazija je naslikala vraga, fantazija tovariša stooko zver. Bil pa je človek, čisto navaden človek.

Vojak je zaprosil par jabolok. Od pisanega kupa dišečega sadja se je dvignila deklica, izbrala dvojce jabolok

njegova skladba z znanim tekstom »Jezusa ljubim, njemu le služim« je na nov način in kaj nežno občutena. (Pri tej in naslednji se mi zdi za skladatelja značilno, da sta pisani za en glas in orglje.) Istotako nežno, le slabo oblikovano je Vabilo; težišča iščemo. Tudi nekatere Fabianijeve skladbe — šest je vseh, za mešani zbor in deloma solo z orgljami — so v obliki pogrešene; pesem O Gospa, o Mati moja — na primer — je prisiljeno zaključena, ko skladatelj prav nazadnje mora modulirati; Pozdrav novemu župniku pa konca še nima ne. Konvencionalne Fabianijeve skladbe niso, kar lepih jih tudi ne moremo imenovati, ker so premalo izrazite. Počakajmo prihodnjih! Saj od vseh štirih nazadnje imenovanih pričakujemo napredka; glavni pogoj: individualno ustvarjanje — izpolnjujejo.

Po vsem tem moremo Prilogam priznati umetniško vrednost in tudi ne dvomimo, da jih bo tudi list došel, ko bo izboljšal svoje člankarske razmere. Prav je torej, da število naročnikov na Cerkveni Glasbenik raste. Izhaja mesečno, med vojno dve do tri številke skupaj; naročnina znaša s priložo vred pet kron, za dijake štiri krone. Uredništvo in upravništvo je v Ljubljani, Pred škofijo 12, I. nadstropje.

J. Gašperšič.

Koledar Družbe sv. Mohorja v Celovcu za navadno leto 1919. (Izdala in založila Družba sv. Mohorja v Celovcu. Natisnila tiskarna Družbe sv. Mohorja v Celovcu.)

Vojne razmere so dale Koledarju obliko nekdanjega Koledarčka, kar mu gotovo ne škodi, dasi smo vajeni skozi celo generacijo, da je prekašal glede velikosti druge knjige. Naslovno stran in koledarske liste je po svoje opremil A. Koželj. Dobro bi bilo, če bi pri ilustrativnem delu in ravno pri Koledarju Družba upoštevala tudi druge umetnike. Koželj se je za enkrat že dovolj predstavil naši javnosti: naj bi prišli v prihodnje drugi na vrsto!

Koledar bo letos v občeh ugajal: aktualen je skozi in skozi. V Podgorcu je postavil vladiki dr. A. B. Jegliču iskreno pisan spomenik o priliki njegovega dvajsetletnega jubileja višjepastirske službe, ki je prinesla blagoslov našemu narodu. Isti pisatelj je opozoril na »Kmetijsko gospodarstvo v bodočnosti«, kateremu bo treba v Jugoslaviji posvetiti posebno pažnjo. Mohorjeva družba bo v prvi vrsti poklicana, da zareže na globoko s publikacijo strokovnega dela, ki naj se potom nje razširi med ljudstvo in pomore tako do splošnega procvita našega kmetijstva. Strokovno izobraženo ljudstvo bo znalo ceniti potem razne odredbe in se ravnati po njih, ker bo vedelo, da bo korist njegova. — Dr. J. Grafenauer nam je stvarno in jasno predstavil Antona Janežiča, Ivan Dolenc pa našega Kreka poljudno in izčrpno, da bo imel sedaj vsak naš človek jasno sliko duševnega očeta Jugoslavije. Janko Mlakar se je spomnil »Petindvajsetletnice Slovenskega planinskega društva«. Najaktualnejši pa je gotovo dr. V. Šarabonov spis »Svetovni dogodki«, ki je razdeljen v tri dele. V prvem, Avstrija v preteklem polstoletju, obdeluje zelo pregledno njen politični, socialni in gospodarski razvoj. Ob zadnji uri svoje mačehe ga bo ljudstvo bralo in z veseljem preide pod slavolokom deklaracije v Jugoslovanske dežele, katere opisuje pisatelj sicer kratko, a vendar pristrčno z živo

vero v naše Vstajenje, ki je med tem prišlo vse lepše kot smo si ga pred letom mislili. Pogled po svetu je tretji del, v katerem je podan vojni in svetovnopolitični pregled. Spis je naravnost klasičen in mislim, da si Družba zagotovi dr. Šarabona kot stalnega referenta.

Leposlovje je redno zastopano: Neubauer, Meško, Lovrenčič so prispevali liriko, dr. M. D. pa je napisal »povest« Zmote in prevare, ki so pravi vojni nadomestek in bi jih gotovo vsi od srca radi pogrešali, četudi bi bil Koledar za tiskovno polo manjši.

Poleg vsega tega ima Koledar še razno drobnjad, ki bo ljudstvu prav služila. Imenik je močno skrčen in obsega z družbinim »glasnikom« vred komaj poldrugo polo. Tako je prav. Sicer bo v prihodnje najbrže umestno priobčiti spet celoten imenik radi statistike. Mislim pa, da bi bilo nasvetovati, naj bi izšel v posebni brošuri — eventualno na slabšem papirju, ki naj bi obsegala tudi inserate.

Iz glasnika izvemo, da šteje Družba letos — 90.512 udov! Veseli smo tega in upamo, da doseže prihodnje leto, ko zavlada toliko pričakovani mir in red in bo narodna zavest v svobodni Jugoslaviji neovirana, število udov prvi stotisoč kljub temu, da je članarina povišana na štiri krone, kar je v sedanjih razmerah vendarle malenkostno!

Dr. J. L.

Slovenske večernice za pouk in kratek čas. Izdala in založila Družba sv. Mohorja v Celovcu. 72. zvezek. 1918. Natisnila tiskarna Družbe sv. Mohorja v Celovcu.

Šorli, Milčinski in Dornik so zastopani v letošnjih Večernicah. Šorlijev »Krščen denar«, str. 3—83, je povest iz tolminskih grap, koder smo že vajeni srečavati simpatičnega Šorlija. Pokrajina in osebe so začrtane in podane z živo plastiko in ljubeče, tako da čutimo iz vsega dihalnega patriotizma, s katerim je šel pisatelj na delo. Pisatelj je ostal zvest tradiciji močnega človeka, ki ga poda v tej povesti v umerjenem realizmu, kateremu je primešane nekoliko romantike. Dasi pravi o svojem junaku: »Moj Martin je živel. — In takega sem ga postavil pred vas, kakeršen je bil. Zakaj kaj koristi, da si pisatelj sam izmisli podobo same popolnosti in plemenitosti, ko takih ljudi skoro ni.« (Str. 82.) Facit: ljudstvo bo z veseljem bralo to po Dickensovo zgrajeno zgodbo in prav je, da bomo v prihodnjih Večernicah srečali spet Šorlija! — Milčinski je opozoril na str. 83—91 našega kmeta, kako prebrisani so »Sejmski tatje«. Literarnih ambicij pri tem menda ni imel, dasi bi lahko tudi ta sužet po svoje umetniško obdelal. — Dornikovo »Polje« je hudo mlada črtica o Amerikancih in datira najbrže še iz gimnazijskih klopi.

Dr. J. L.

Drobiž.

Novejše napake slovenskega sloga.

IV. Francoski zloženi stavek. Naše slovnice pravilno uče, da morajo biti posamezni stavki zloženega stavka v nekem razmerju med seboj. V francoskem zloženem stavku pa večkrat ni nobene zveze med njimi.

Take stavke delajo tudi že naši pisatelji. Poiščimo nekaj takih zgledov!

Iv. Cankar: »Tokrat sem ga ugledal, ko je stal v veži, majhen in plah, v zakrpani obleki in nerodnih čevljih, oči velike in bleščeče in velik robec v žepu« (Lj. zvon 1909, 137). Pri besedah: oči velike... itd. je stavčna zveza pretrgana. Če nadaljujemo stavek tako, kakor ga je pisatelj začel, bi se glasilo: z velikimi in bleščečimi očmi in z velikim robcem v žepu; ker pa zadnje povedkovo določilo po zmislu ne spada sem, bi bil moral pisatelj izbrati tu drugačno stavčno obliko, n. pr. in imel je velik robec v žepu, ali podobno. Po francoskem načinu (ki je pa zastarel, kakor sploh romanska raba vejic!) je pisatelj z vejico presekal stavek že pri prvem povedkovem določilu: ko je stal v veži, majhen in plah. Nemci in Slovani tu ne rabijo vejice, ker tvorijo te besede (je stal majhen in plah) en stavkov člen, t.j. povedek.

Vl. Levstik: »Mrtvec je ležal z velikimi udi, obraz krvav, vrat kakor prevezan s široko temnordečo ruto, roke krvave in prašene« (Lj. zvon 1909, 230). Iz besed: je ležal... prašen slovničar takoj lahko ugane, da je hotel pisatelj rabiti stavek s povedkovimi določili; zato bi bil moral stavek dosledno takole izpeljati: je ležal s krvavim obrazom (pravilen je pri povedkovem določilu tudi goli rodilnik: krvavega obraza), s krvavimi rokami (ali: krvavih rok) in prašen. Dalje pa tako ne gre! Ostali členi, ki jih je vrnil med povedkova določila (z velikimi udi, vrat kakor prevezan itd.), morajo imeti kako drugo stavčno obliko. — Dalje: »Približal se je človek v viseči sivi obleki, skoraj enako dolg (tudi take elipse so francoske, slovenski bi bilo: ki je bil skoraj tako dolg) kakor Jernej, z debelo glavo, slok, lice suho, vse kretnje blagonadejne (to nerodno besedo je vzel pisatelj iz ruščine!) in sposobne, služiti za dokaze dobrega državljanškega prepričanja« (ravno tam, 586). Ti raznovrstni prilastki bi morali imeti več samostojnih stavkov, zato jih ni mogoče zvezati v en monarhični stavek. Poleg tega je po francoskem načinu zveza med stavki pretrgana: slok, lice suho (bolje: v lice suh), vse kretnje blagonadejne in sposobne. — Enako je zveržen naslednji stavek: »Doktor se ni mogel odločiti, kaj se mu vidi bolj znamenito: ali (ona) ali njegova žena, čokata, trebuh prevezan na dvoje, v obleki iz črne volne, z nepopisnim črnim slamnikom in z obrazom« itd. (ravno tam, 586). — Večkrat ni pretrgana samo jezikovna (slovniška) vez, ampak tudi miselna. N. pr.: »Jernej Cepuder je držal roke v žepih, cilinder spredaj in postrani (kaj? držal? ni mogoče, ker pisatelj pravi, da je držal roke v žepih; imel? tudi ta zveza ni prava, ker so s tem odtrgani nadaljnji stavki), redke brke povešene, obraz žalosten in poln kreposti« (403). Zadnja dva člena bi morala imeti samostojen stavek in povedni glagol. Francozi in sploh Romani povedni glagol tako radi izpuščajo, pri nas je pa vprav v glagolu vsa moč! — Še malo! »Edini trezni človek, ki ga je videl v vsem svojem okrožju, je bil učitelj Brglez, šele nedavno prestavljen (slovenščina ne trpi takih elips, bolje: ki je bil šele nedavno prestavljen) v tisti trg iz glavnega mesta... Sedel je inženirju nasproti, kozarec limonade

pred seboj (Peter Klepec, zakaj ti je dal Bog tako moč v glagolu? Zato, da ti je v napotje!), poleg njega gospa Mekindova (spet nedostaje glagol!). Brglez, v turistovski srjaci in črnem žaketu, lase nazaj, bujno temno brado v desnici, je strmel v namizni prt, kakor da bi razmišljal o novi tragediji« (404). V zadnjem stavku je tudi besedna porazvrstitev do pičice francoska. — Poglejmo še sestavo tegale stavka: »Gospa Blanka (je) sedela in molčala. Glavo sklonjeno, ustnice v otožnem, vdanem usmevu, pol radosti v črtah pod očmi in pol bridkosti (kako se je mogel vriniti ta stavek v to vrsto!), levico v desni dlani, da sta palec in sredinec vrtela prstan bledozlatega bleska, tenak (bolje: ki je bil tenak) prav kakor Jernej, ki ga je bil bržčas daroval, — tako je poslušala« (515).

Taki francoski stavki poplavlajo nemško in zadnje čase tudi našo in sploh slovansko skladnjo. Še več takega se je zaneslo iz prevodov francoskih del.

Navedimo nekaj francoskih zgledov! Zgorajšnji Cankarjev stavek je po ustroju podoben temule stavku, ki sem ga bral pri Anatolu France-u (La rotisserie, 31. izdaja, Pariz 1899, str. 241): Nous vimes Mosaïde au seuil de sa maison, debout, les bras levés, les mains en forme de griffes avec des ongles crochus itd.; dobesedni prevod: uzrla sva Mozajida na pragu svoje hiše, pokoncu, s povzdignjenimi lahtmi, roke kakor kremplje s krivimi nohtovi itd.

Primerjaj še sledeči Flaubertov stavek: Dès le seuil de la chambre, elle aperçut Virginie étalée sur le dos, les mains jointes, la bouche ouverte, et la tête en arrière sous une croix noire s'inclinant vers elle, entre les rideaux immobiles, moins pâles que sa figure (Flaubert, Trois Contes, Nelsonova izdaja, 63). Župančič je prevrel takole: Takoj od praga je uzrla Virginijo, položeno vznak, s sklenjenimi rokami, z odprtimi usti, glavo nazaj pod črnim razpelom (ta del ni slovenski!), ki se je nagibalo proti nji, med nepremičnimi zavesami, manj bledimi od njenega lica (Tri povesti, 1917, 35).

V slovenščini je treba take stavke porazdeliti v primerne odvisne in samostojne stavke, kar je n. pr. storil Župančič v podobnem stavku: Et il me montrait Catherine, sous la porte, les yeux brillants de larmes, échevelée, se tordant les bras, plus belle que jamais et murmurant d'une voix expirante. Župančič je to takole predelal: In pokazal mi je Katarino, ki je stala med vrati, s solzami v očeh; razmršena je bila roke, lepša nego kedaj (boljši bi bil tu samostojen stavek: bila je lepša, ali podobno) in mrmrala z ihtečim glasom (Slovan 1915, 156). Glavna stvar je, da ima slovenski stavek glagol. Dobro je n. pr. prevrel Župančič Flaubertov stavek (Trois Contes): Il gisait, continuellement secoué par un catarrhe, avec des cheveux très longs, les paupières enflammées, et au bras une tumeur plus grosse que sa tête (ravnotam, 73). Župančič je stavek razdelil in vstavil glagol: ... (kjer) je ležal v neprestanih prehladih; imel je zelo dolge lase, vnete veke in na laktu tvór, večji od njegove glave (Tri povesti, 40).

Med posameznimi členi ni časih nobene zveze; prim. sledeči Zolin stavek (La Débâcle, Velhagen und Klasings Sammlung, 47): La rue fourmillait d'hommes noirs, petits, l'air sale, avec de grosses têtes vilaines (po črki: Na cesti je gomezelo od črnih ljudi, majhnih, obraz z a m a z a n, z debelimi kmetiškimi bučami). V slovenskem stavku se morajo členi lépo skladati; prim. kako je prevel Župančič podoben stavek: Je vis qu'elle était brune, l'oeil ardent, et la plus belle du monde: Videl sem, da je rjavolaska, z ž a r e č i m i o č m i itd. (Slovan 1915, 286). Časih je vez med členi le navidezno pretrgana, prim. sledeči Cankarjev stavek: »Ko sem stopil iz veže na ulico, sem ugledal Bennatija skoraj nos ob nos« (Lj. zvon 1912, 59). Rečenica je prevedena dobesedno po francoskem: nez à nez, pred nosom; kadar Cankar ni mislil francoski, je n. pr. rekel tik pred licem, n. pr.: Nema slutnja, ki se neslišno plazi v dušo in ni jasna, dokler ne stoji tik pred licem (Podobe iz sanj, 4).

Poglejmo še sledeči stavek Flaubertov (Madame Bovary, Pariz 1909, 36), da vidimo, kako prosto se vežejo posamezni stavki v francoščini: Et alors, sur la grande route qui étendait sans en finir son long ruban de poussière, par les chemins creux où les arbres se courbaient en berceaux, avec le soleil sur ses épaules et l'air du matin à ses narines, le coeur plein des félicités de la nuit, l'esprit tranquille, la chair contente, il (t. j. Charles) s'en allait ruminant son bonheur (Tedaj je po veliki cesti, ki se je vlekla brez konca kakor dolg, prašen trak, po soteskah, kjer so se sklanjala drevesa kakor senčnice, rame obsijane s solncem, z jutranjim zrakom v nosnicah, s srcem polnim blažene noči, z mirno dušo, z zadovoljnim telesom premišljeval svojo srečo).

Dr. A. Breznik.

Ob sklepu letnika moramo naročnikom »Dom in Sveta« to-le povedati: gradiva za zadnjih šest številk (7—12), izšlih kot ena (šesterna) številka, ni uredil pravi, na čelu podpisani urednik, ampak druga roka, ki je v naglici pripravila toliko, da je list sploh pred koncem leta izšel. Cenjeni čitatelji sami vedó, da se od srede julija t. l. vrši največji politični prevrat, kar jih je svet doživel; moči vseh najboljših kulturnih delavcev so s politiko čezinčez zaposlene. V Ljubljani se vrsti seja za sejo, posvet za posvetom, odsek za odsekom. Modrice stojé ob strani in čakajo... Kdaj spet pride njih ura? — Neizmerno trda gre s papirjem, kakršen je potreben za naš list. Niti osminke pole ni bilo mogoče dodati; zato je več rokopisov ostalo v uredniški miznici. »Golobova njiva« Fr. Finžgarja, tiskana na prvem mestu, je iz cikla »Prorokbe zoré«; stavljena je bila že za majnikovo in junijsko št. 5. in 6., a jo je cenzor stare Avstrije črtal. Spet donesek, kakó so nam bila usta zamašena. — Sploh bi bilo danes, ob koncu l. 1918., ko se je svetovno klanje nehalo (dne 11. novembra ob 11. uri dopoldne), zanimivo, pogledati malo nazaj, kakó je »Dom in Svet« v teh štirih letih v prozi in poeziji spremljal te strašne dogodke. Srcé se mi znova krči v žalosti, ko čitam Finžgarjeve slike »Prorokovana« iz začetka l. 1915., ali Cankarjeve »Podobe iz sanj«, ali Velikonjevo »Pismo« (1915) ali Bev-

kovega »Črnega piščanca« ali Lovrenčičeve pesmi izgnancev... V duhu vidim, kaj smo v teh štirih letih izgubili... Oči, zaprite se! Spomin, umolkní! — Ali vendar nam hoče srce obenem prekipeti od veselja: saj smo v grudnu tega leta (4. XII.) doživeli največji dogodek naše zgodovine: politično zedinjenje troimenege naroda v eni državi SHS. Kako bi mogel »Dom in Svet« v tej radosti molčati? Ko bo letos na Silvestrov večer marsikak čitatelj »Dom in Sveta«, sam samcat bdeč, premišljeval vse te zgodbe zadnjih petih, štirih let, zlasti pa letošnjega, ali ne bi bilo prav, da bi baš v našem listu našel duška svojim burnim čuvstvom? Zakaj ne bi naš list, ki je v »Podobah iz sanj« tako verno, tako zvesto tolmačil vso neizmerno žalost slovenske domovine v času vojne, spet tako zvesto, tako verno, tako veličastno tolmačil veselja naše domovine? Zakaj ne? Ah, tisti, ki je doslej pač najpretresljiveje popisal tisočletno romanje in garanje celokupnega našega naroda, podaril nam v »Podobah iz sanj« — svojem najzrelejšem delu — ogledalo »dobrot« vojne, nedosežno izrazil vse vnebovpijoče posledice njene: v ubogih kmetiških hišah, v življenju ranjencev in pobabljenecv, v svetišču src in duš, tisti, ki bi z najglobljim čuvstvom, z najbolj blestečim slogom, v jeziku, ki mu je kot prvemu mojstru pel, mogel in znal opisati naš Te Deum, ah, tudi on je šel za cvetom našega naroda, za svojimi ljubljenci, šel kot zadnji v tej dolgi procesiji — **IVAN CANKAR**, najodličnejši sodrudič »Dom in Sveta«, največji pisatelj slovenske moderne, je dokončal svoje trudapolno zemeljsko romanje dne 11. grudna t. l. v Ljubljani. Dne 13. t. m. smo ga spremili k Sv. Križu. Kakor je rajnik v svojih spisih obsegal ves narod, ta narod proletarcev, tako je ob njegovi zadnji poti stal — rekli bi — ves narod. Imel je spreved kakor njegov véliki vzornik Dostojevski nekda v Petrogradu. Šel je ta véliki génij za svojo rodno materjo, ki ji je na premnogih mestih svojih del postavil vekovit spomenik, a druga Mati neutješljivo žaluje za njim. —

Samo pet dni za Ivanom Cankarjem je legel v grob najostrejši, najneizprosníši kritik njegov v »Dom in Svetu« — **monsignor dr. EVGEN LAMPE**, umrl v Ljubljani dne 16. grudna t. l. Smrt ju je združila, ki sta takó različno stališče zavzemala napram umetnosti: Cankar zvest ji do zadnjega dihleja, dr. Lampe, zapustivši literaturo, nazadnje z vsem veleumom svojim služeč politiki. — Ko je jeseni l. 1900. dr. Frančišek Lampe v cvetu svojih let umrl, je njegov šestindvajsetletni nečak Evgen Lampe (roj. l. 1874. v Metliki) prevzel uredništvo »Dom in Sveta«, katero je (ob souredništvu dr. M. Opeke) ohranil do l. 1913. Popisal je v listu svoje potovanje po Italiji in Londonu; zeló mnogo je njegovih poročil o umetniških razstavah in sodobnih slovstvenih delih. »Dom in Svetu« je bilo v veliko škodo, da mu rajnik ni posvetil vseh svojih velikih zmožnosti. Danes »Dom in Svet« žaluje že za drugim svojim urednikom, ki mu hoče ohraniti trajen, hvaležen spomin.

x.

Popravek. V članku »Doneski k Vodnikovemu življenjepisu« se na str. 184, prvi stolpec, 8. vrsta odzgor glasi pravilno: pohišstvo obeh sob in čumnote, ki je bilo prodano.

